

z zakonom prišči puje obveznost pouka za to deco, ker bi bilo še dovolj prilike to storiti in natančneje definirati v poslovniku.

Pomanjkljivo se mi zdi tudi, da bi posebna pravila govorila samo o trajanju pouka, medtem ko vsa uredba teli šol in pouka zahteva posebnih pravil, ki jih tudi Glavni Prosvetni Svet ne bo mogel nasvetovati ministru, če ne bo zaslišal strokovnjakov. Zato se mi zdi tudi v tem pogledu ta člen pomanjkljiv, posebno še, ker iz načrta ni razvidno, da bi Glavni Prosvetni Svet imel tudi tovrstne strokovnjake v svoji sredi.

Pri nas imamo danes že svoj pravilnik za tozadevno šolstvo, imamo že šole za vse vrste abnormalno deco, imamo predpise glede sprejema, glede strokovnega izpita za učitelstvo na teh šolah, a določbe v načrtu šolskega zakona v marsičem poslabšujejo naš pravilnik, marsikatero dosedanje odredbe in uredbe tozadevnega šolstva.

Materijalno stanje se ureja s pravilnikom tudi glede pokojnine, kar načrt zakona izpušča; v pravilniku je urejeno štetje službenih let, kar tudi načrt zakona opušča in tudi dodatek ne odgovarja zahtevam, za katerimi stremimo, — dasi je višji — vendar pravno ne postavlja izpitov v enako vrsto z drugimi strokovnimi izpiti in ne uvršča učitelstva glede pravic na isto stopnjo.

Vendar se mi zdi, da se je s temi členi v načrtu šolskega zakona vsaj odprla pot razvoju šolstva za abnormalno deco in bo ta določba tudi močno oprišče za nas.

Kot tretja važna poteza je dr. Goršičevo naziranje glede ustanavljanja internatov za duševno zaostalo in nesposobno deco. O tem govori sicer že tudi načrt novega šolskega zakona, ki pravi, da imajo biti te šole internatsko urejene; ne določa pa, kdo uredi internat, kdo ga odprti in vzdržuje. Dr. Goršič je pa postavil odločno internat v program socialne zaščite dece in mladine državne uprave.

Med občinimi zavodi, katerih vzdrževanje bi morala imeti državna zaščita dece in mladine v programu, sicer dr. Goršič izpušča zavod za imbecilno deco, a na drugih mestih povdarja njega upravičenost in potrebo. Tako n. pr. našteva, da imajo na Norveškem za neozdravljive duševno zaostale dva doma. S tem nam kaže zopet na vnanji svet v tem pogledu, ki ima mnogo takih zavodov.

Dr. Goršič se sicer drži splošno načela: »Deco k rednikom, ne v zavode!« Pravi, da bi bila nevarna metoda, nadomestiti ljudsko milodarnost z državnimi krediti. Oskrba v zavodih je predraga. Država mora itak plačevati vzdrževanje specialnih zavodov (za slepe, gluhome, itd.), ki so zelo dragi.

Proti tem zavodom se pa dr. Goršičevo geslo ne obrača. Sam pravi: »Teh in takih zavodov, ki morajo biti, nimamo

v mislih. Telesno hroma ali pohabljena, duševno bolna (izprijena) deca bi se premeščala v specialne zavode (zavode za slepce, za duševno omejeno deco itd.) Še bolj določno se izrazi dr. Goršič o tem v sledečih stavkih: »Poleg vzgojevališča za normalne otroke (od 8. do 14. leta mladostni oddelek, a od 14. do 18. leta ev. tudi do 21. leta zaščitni odelek) bi bilo treba še zavodov za malonadarene (slaboumne) otroke, za psihopate in za telesno pohabljen in nepolnočutno deco. Toliko zavodov seveda ni mogoče kmalu ustanoviti. Izkušnja tudi uči, da se skupaj z normalnimi pokvarienci vzgujejo lahko tudi malonadareni ali psihopatični gojenci (resolucije zaščitnih vzgojiteljev v Rostoku l. 1910 in v Monakovem l. 1911.) Na vsak način se pa morajo izločiti težje bolni psihopati, ki spadajo v poseben zdravstveno-pedagoški zavod, ki bi moral biti priključen kakemu zdravilišču ali kliniki.

Izrecno pa pokaže potrebo ustanovitve zavoda za psihopatično deco v sledečem odstavku, kjer pravi: »Poleg pomanjkanja deklisiškega vzgojevališča občutimo Slovenci nahuje to, da nimamo zavoda niti za pohabljen, niti za duševno omejeno deco. Za ono obstoji sicer invalidski dom v Nišu, toda oddaljenost ljudi je se mu upirajo; za duševno zaostalo deco pa ni ničesar, kot par posebnih osnovnih razredov na eni od mestnih ljudskih šol ljubljanskih.«

S tem nam dr. Goršič s svojo knjigo priznava upravičenost tretjega za nas važnega vprašanja — namreč ustanovitve internata. Imamo sicer sedaj že več kot ono pomožno, ki jo dr. Goršič navaja kot oddelke ene od ljubljanskih šol, a to nam kaže le upravičenost po zahtevi internata za vse one otroke, ki se ne morejo posluževati teh pomožnih šol in one, ki ostanejo brez pouka, ker so nesposobni za pouk, da bi se jim dala vsaj vzgoja.

Še eno principijelno vprašanje hočem omeniti, ki ga dr. Goršič označuje v sledečih stavkih: »Res je, da celo v bolj razvitih državah obračajo na pohabljenčke pozornost le društva in privatniki, a v Nemčiji je s l. okt. l. 1920 že stopil v moč pruski zakon, ki ga bodo v kratkem gotovo sklenili tudi v drugih nemških državah. Zaščita pohabljenec dece je torej tudi stvar, ki se tiče države.« S tem torej dr. Goršič izrecno povdarja, da pripade vzdrževanje teh zavodov državi.

Hotel sem opozoriti na tri glavne potoze in smeri, ki jih moramo zasledovati, t. j.: študij psihopatične dece in izobrazbo učitelstva za vzgojo iste, ustvarjanje temeljev za razvoj šolstva za to deco in vprašanje internata za to deco.

Ko bomo imeli vprašanje internata rešeno, tedaj šele se bomo lahko močno naslonili in uvrstili tudi v sološni sestav socialne zaščite dece in mladine, ker bo šola v tesni zvezi z zavodom in tudi obratno, zavod s šolstvom.

na klop!... Tak je bil spomin Cankarjev na šolo. In trdno mislim, da nas je takih več... Zakaj? Disciplin! t. j. — ti sto, kar so tako imenovali, Mehanično uboganje še daleč ni disciplina. Prava disciplina mora biti prostovoljna, mora vzrasti iz otrokovega notranjega čuta, da je potrebna za dosego skupnega cilja.

Naj si zdaj to ogledamo v podrobnostih. Šola deluje ravno v času, ko se razvija v otroku značaj. Od vplivov, s katerimi je v tej dobi obdan, odvisi, kakšen bo. Če jo zgradimo na samo zunanjo silo, če ne razvijamo postopno in sistematično čuta za odgovornost, če ne spoznamo, kako zelo je dragocena ravno otroku njegova osebna čast, če se naslanjamo na svojo avtoriteto, tedaj bomo pač vzgojili ljudi, ki se tudi pozneje v življenju ne bodo znali sami vladati. In morali bi vzgojiti ljudi, ki bodo močni in čisti, ki si bodo mogli in smeli sami urejevati svoje življenje v zajednici. Povsod zahtevamo demokracije; nikdar je ne bodo ljudje spoznali, če je ne bo iz njih samih, iz globokega pognane! Tudi demokracija zahteva svojega nazornega nauka, tudi zanjo velja načelo delovne šole: Dajmo jim v malem, kar naj imajo in vzljubijo nekoč v velikem; naj si jo uredi in predložijo v svojem lastnem krogu, v razredu. Če hočemo demokracijo imeti, jo moramo vzgojiti! Zastopniki absolutizma nočejo razumeti, da je red v šoli potreben samo in edino samo zato, da učenčeve zmognosti oploja in organizira, ne pa da učenčeve vzbujajočo se živahno aktivnost ovira; ne razumejo, da je avtoriteta, če si je znala pridobiti otrokovo prostovoljno pokorščino. Še en drobec, ki si ga razporedi naprej sami: Pravijo, dobra disciplina je pol pouka. Jaz pravim, dober pouk je pol discipline.

Absolutizem, ki sem o njem govoril, je ponesrečil in preskočil v svoj drugi ekstrem. Zdi se mi močno, da ni današnji glasni klic po brutalnem uveljavljanju lastne, subjektivne, individualne svobode, ki sem ga v prvem delu svojega referata prikazal kot izvor našega gorja, nič drugega kot ravno ta drugi ekstrem. Spoznali smo namreč v tem absolutizmu princip, ki nam je bil sovražen, ker je vzgajal hlapce mesto ljudi, ker nam ni dovoljeval nobene prostosti, ker nam ni nudil zdrave opore in pomoči, s katero bi si bili mogli njene pogrške sproti sami popraviti, ker je to prirojeno individualnost celo z vso silo zatiral. Zdaj pa je ta svoboda izbruhnila na dan in ji je ime anarhija.

Ampak — otrokova individualnost, to je zase vsebina celim knjižnicam že iz tega, kar mi je slučajno prihajalo pod roko, lahko navedem par vzorcev, kako zelo smo različnega mnenja o njej. Angleška pedagogična pisateljica Perkins Stetson pravi n. pr., da vzgoja v pokorščini kviri značaj, ker navaja otroka k temu, da se mora odreči svoji prosti volji. S tem pa da ga oropamo odpornosti proti tujim vplivom. Ravno tako brani Ellen Key v svoji že preveč razvpiti knjigi »Stoletje otroka« individualnost otrokovo proti avtoriteti, dresuri in pokorščini. Gotovo leže v teh mislih zdrava jedra; toda ravno zato, da se bo svobodna volja lahko uveljavila v vsej naši vzgoji, ravno zato je nujno potrebno, da jo obvarujemo pred vsemi nezdravimi pretiravanji, vsemi lažnimi frazami in naračami o svobodi. Ampak — kaj je zdravo, — kaj ne?

Človek, to je mešanica vseh najraznovrstnejših nasprotstev. Kaj naj bo zdaj svobodno? Osebnost. Dobro. Gotovo. Ampak, kaj pa je spet to — osebnost? Zabrisan, meglen pojem, beseda, ki jo rečemo potem, ko že nimamo več kaj povedati. »Mi mislimo, pravi Foerster, »da vzgajamo osebnost že, če pustimo, da prosto zrastejo otrokova subjektivna nagnjenja brez ozira na moralo in vest. Ampak — so ta subjektivna nagnjenja res — njegova? Niso li morda samo odraz zunanjih vplivov, živčevja, fizičnega počutja, morda celo samo razvade? Osebnost življenje začneja šele tedaj, ko se je človek osvobodil teh vplivov, ampak ne emancipiral samo na videz. Treba je, da se nauči otrok izbirati med svojimi lastnimi nagoni.« In tu ga moramo voditi mi. Ne smemo mu pustiti, da bi zadovoljeval vsem svojim domislekom in razvadam. S tem ga navajamo k samozatajevanju, tistemu, ki ga bo tako silno potreboval v življenju. Tiste besede Tolstojeva, naj si ne prizadevamo mladega duha oblikovati, temveč ga skušamo razvijati v smeri, ki nam jo sam kaže, je torej treba razumeti tako, da razvijamo, kar je v mlademu duhu dobrega in plemenitega. Potem ne bo več resnično ono Cankarjevo prepričanje, da »šola krivenči pretvarja

in pači vošne mladike, tako, da jablan ni več jablan, temveč zopernaturna spaka...« Nasprotno pa mora individualnost, ozir. gojitev individualnosti, kot jo razumeva današnja n. pr. ameriška šola, nujno dovesti do tega, da bo človek skušal nasititi vse svoje strasti, ustreči vsem svojim nagnjenjem, da bo podlegel vsem vplivom od zunaj vsevpriek, ker ne bo zmožen odpora — z eno besedo, da bo suženj. Sadove te vzgoje si lahko izračunamo na prstih. Pedagog, ki tako vzgaja, je »podoben kiparju, ki je zavrzel dleto, češ da je skala lepša kot kip, da je klesanje — oskrnjevanje narave.«

Učitelj - vzgojitelj se torej zahtevijo strogi pokornostni more odredi. Kako pa jo bo dosegel? Te zapoveduje malo, pa z vso doslednostjo zahteva, da učenec uboga. Izjeme tu ne sme biti: otrok mora takoj ko vstopi v šolo, spoznati, da je učiteljeva volja močnejša kot njegova. Seveda — zato mora biti zapoved dobro premišljena t. j. izvršljiva. S tem, da bi izvršitev zapovedi namenoma prezrl, bi otroku ubogljivost samo otežili: pri vsakem novem povelju bo potem mislil, eh, saj ni tako natanko, in se spet ne bo mogel odločiti, da bi ubogal. In — zapovedovati ne sme učitelj v svojem imenu; on naj bo samo čuvár npravnega zakona, ki se mu tudi sam pokorava: nisem si jaz tega izmislil, temveč ukazujem vam zato, ker to drugače biti ne more in biti ne sme! Tu seveda pride tista lepa, stara pesem o vzgledu... Če hoče učitelj osebnost vzgojevati, mora osebnost najprej biti sam! Ne sme svojega učenca nadkriljevati samo telesno in duševno, temveč mu mora v prvi vrsti imponirati tudi moralno. Če pa mu iz kateregakoli vzroka ne, tedaj se bo zdel učencu njegova oblast tiranija, ki ga bo zagrenila, ga napravila upornega, mu učitelja osebno osovražila, v njem uničila ravno ono najdražje, kar hočemo vzgojiti — značaj.

Nepokornost se javlja na dva načina: v neuboganju učiteljevih zapovedi, ko je učitelj odsoten, ali v obliki svojeglavnosti in trme vpricho. Zadnji greh bi mislili, je hujši in večje kazni vreden. Velikokrat ne; javna upornost je mnogokrat znak razburjenja pri občutljivih otrocih, in igra morda veliko vlogo poleg močno razvit čut za pravico in resnico. Doživel sem značilen slučaj pred kratkim. Pobeček se mi je uprl. Udaril s pestjo po klopi, me pogledal, da bi se ga bil skoro ustrašil. Prvi hip sem bil frapiran, ker ga od te strani nisem bil še nikdar prej videl. Ker pa izjeme ne poznam, sem ga seveda zlonil. Ostal je tih, skril oči, čutil pa sem, da me sovraži. Drugi dan sem se slučajno prepiral, da sem bil s svojo obdolžitvijo v zmoti in da je fantič samo na nekoliko temperamenten način protestiral proti krivici! Seveda sem mu dal takoj zadoščenja in sva danes z Gaspérčkom drug drugemu prav iskrena prijatelja.

Seveda in žal je upornost včasih posledica pokvarjenosti; tu seveda je učitelj v trenutku skoro brez moči; če je prepričan, da bi se taki vplivi širili, je storil vso svojo dolžnost in več ne more in ne sme zahtevati od njega nič.

Vedno pa naj bi učitelj posvetil več pažnje temu, da pride na sled skrivanim grehom učenčevim, ki so tesno zvezani s hinavščino in lažnjivostjo.

Lažnjivost. Zakaj otrok laže? Največkrat iz strahu. Strah je za otroka pač najhujša izkušnja. In ravno tej izkušnji ga izpostavljam na neodpustljiv način mi sami. Če smo prišli laži na sled, jo kaznujemo z inkvizicijo, s klofutam, z najhujšim prezirom in zaničevanjem in ogorčenjem; ne pomislimo pa, da je otroček ravno v teh najtežjih konfliktil šolskega življenja prepuščen čisto samemu sebi in svoji nezrelosti in nerazsodnosti, da je laž samo znak vere notranje slabosti proti zunanjim vtisom, da otrok ne more biti drugačen kot šibek. S strahovanjem sicer laž morda res udušimo, vzroka laži pa, ki korenini v značaju, nismo odpravili, da, z večnim sklicevanjem na kazni smo ga le še ojačili. Kako torej? Laž treba da vzame učitelj zelo resno, kajti ravno v šoli so seštet vsi predpogoji, da se razpase v navado, ki bo sčasoma uničila ves značaj. In če se je laž razvila v lažnjivost, v sistematično sleparstvo, tedaj je poleg značaja v nevarnosti tudi ves učni uspeh, ker se učitelj na ta način ne bo nikdar mogel prepričati, koliko učenec zna. Zato — otroku njegovo prirojeno mu resnicoljubje ojačiti, razviti, vzgojiti!

Lehmann pravi v svoji knjigi »Vzgojitelj in vzgoja«: »Res-kdo misli, da bo dolgoletna in vsakdanja navada, kakor je laž, zgnila brez sledu iz značaja? Laž tvori glavno zapreko za vse vzgojevalno prizadevanje učiteljevo, napravlja ves učinek šole navidezen... Kako bi vzgo-

ERNEST TIRAN:

O vzgoji značaja.

Vse premalo nam je jasno, da ima šola dva cilja: pouk in vzgojo. Jaz bi stavil vzgojo celo na prvo mesto. Šoli odrasli otrok si bo v skrajnem slučaju pridobil potrebnega znanja večalimanj še tudi sam, dočim mu postane pomanjkanje vzgojnih vplivov ravno v šolski dobi, ko se vse njegove duševne moči ravno bude, brste, poganjajo — lahko usodepolno za vse tisto, kar bo nekoč v nem človek Seveda — tudi nadzornik se prepriča samo o znanju; o vsem drugem se ne more. Absolutno ne. Ker to, da znajo otroci lepo vsati in zatuliti svoj »hvaljenjuzus«, kadar pride, in da se mu ne pretepajo ravno pred nosom, to jih v danem slučaju lahko prav hitro naučim, posebno, če dam svojim naukom še poudarka s primerno »obljubo...« Ampak to še davno ni vzgoja... — In mi — učimo večalimanj spet za izpričevalo, za oceno. Nimamo toliko moči, da bi bili sami svoji nadzorniki in se spraševali — pa ne samo enkrat na leto! — sem dosegel poleg učnega tudi svoj vzgojni smoter? Koliko ga nisem? Zakaj ga nisem? Kako ga bom?

Zdaj pa se razgrne pred nami ogromen razgled. Vprašanja o disciplini, o laži v šoli, o tisočerihi psiholoških vplivih, ki izvirajo iz tovarišije, o individualnem pouku, o njega etični prepojitvi.

II.

Disciplina. Problem discipline sega seveda daleč preko šolske sobe in dobe. To je temelj države, osnovno vprašanje tovarne, predpogoj armade, duša sploh vsega, kjer je potrebno enotno sodelovanje človeških moči. In — šola brez discipline je mlin brez vode, pravi Komenski. Kako sijo ustvarimo? Na to

vprašanje bomo odgovorili, če povemo najprej, kakšna naj bo. Ni nam težko, ustvariti si disciplino če z močno roko zgrabimo za vrat onega, ki nam jo poskuša rušiti; ampak ta disciplina je samo navidezna in tako škodljiva, da prevzame stokrat raje razred, ki sploh ni discipliniran, kot pa razred, ki se učitelja boji. Disciplina se namreč niti oddaleč ne krije z učinkom v danih slučajih uporabljanega ploskanja z roko, trkanja s svinčnikom in ključ, udarjanja s knjigo, raznih duhovitih medklcov ter prošanj, obljub, opominov, ukorov, svaril, pretenj, kazni, temveč mora biti organično zvezana z vzgojo obsegrati mora vsa notranjega človeka. Če smo postavili disciplino na tak, psihološki temelj, smo se že vnaprej umaknili premnogim tkzv. disciplinarnim slučajem, prihranili sebi mnogo nepotrebnih in nekoristnih besed, otroku pa večidel vse ono, vsled česar tako iskreno sovraži šolo. Tisto policijsko zasledovanje vsakega slehernega otrokovega koraka škoduje disciplini zato, ker otroci sami v sebi ne uvidijo njegove upravičenosti in potrebe — saj je ne morejo, ker je resni — in jim je nadležna in jo občutijo kot sramoto, kot ponižanje in suženstvo, kot osebnostno sitnost učiteljevo ter jo zasovražijo. Seveda učitelja kot njenega predstavnika v šoli v prvi vrsti. »Šola je bila moj najhujši sovražnik. Še zdaj sem take misli, da so za zmirom zavržene in izgubljene vse brezštevilne ure, ki sem jih zehaje predolgočasil na ogoljeni klopi, pred učiteljem, ki ga nisem maral...« Učitelj mi je bil zoprni edinole zato, ker je bil učitelj... Priskutnost šolska je bila v ozračju, je bila v vzduhu, ki je smrdel po plesnobi, po cmakasti zapovedi: »Roke

jili značaj, če je obvladala učenca laž, učitelja pa nezaupljivost? In še druge: »Pedagogika, ki ne zna preprečiti, da bi dečki in mladeniči leta in leta, dan na dan lagali iz bojazljivosti — kako bi se mogla približati idealu nacionalne vzgoje?« In tega mnenja sem tudi jaz in sicer kar najbolj morem odločno, da nacionalna vzgoja ne obstoji samo iz državne himne in zastav in raznih spominskih dni, temveč v prvih vrstah vzgoji — mōž!

Ko sem prej trdil, da laže otrok največkrat iz strahu, nam je vendarle ostala še cela vrsta nagibov, ki imajo za posledico laž. Laž izvira lahko tudi iz junaštva, ali iz egoizma, iz bolnega razpoloženja, pogosto iz raznih socialnih čustev otrokovih. N. pr.: Otrok bi rad nekaj veljal, ali opozoril nase, pa se baha z dejstvi, ki niso, ali pa druga zataji in pretvori, da bi njegovega ugleda ne znižala ali ga celo osramotila. Mnogokrat je otrokova laž popolnoma nezavedna, samo odraz njegove prebujne domišljije. Takega otroka najljubše ozdravimo, če se popolnoma nič ne zanimamo za njegovo pripovedovino. Včasih pa nam otrok pove sam, zakaj je lagal ker bi mu resnice ne verjel. Kakšno svarilo je to za učitelja, naj brez najtrdnjših dokazov nikdar ne dvomi o resničnosti otrokovih izjav! Kolikokrat zapeljemo otroka v laž sami, ko ga vprašamo: »Si ti to storil?« Kaj bo otrok odgovoril drugega kot »Ne!«!? Vprašajmo ga: »Zakaj si storil?« »Kaj si govoril?« Taka sugestivna vprašanja so jako dobro sredstvo, da obvarujemo otroka pred neresnico. Otroka pa, ki je svojo krivdo pošteno priznal, ne kaznujmo pretrdo.

In končno: Klicanje drugih učencev za pričo. Stvar je silno kočljiva. Otroku, ki mu je prijateljski čut že prilično zelo močno razvit, se upira, da bi s svojo izjavo škodoval tovarišu. In se zlaže. Ne ve nič. Kako to zabraniti? Najkrajše seveda s tem, da sploh ne kličem nikogar za pričo. Če pa se temu že nikakor ne morem izogniti, tedaj le z mnogo mnogo finega takta. Učitelju, ki ni tujec v razredu, se bo posrečilo. Otrok ljubezen čuti in jo vrača z zaupanjem, druge poti ni.

Tožarenje pa je znak pomanjkanja tovariškega čuta in jo učitelj ozdravi ravnotako kot laž iz prebujne fantazije, s tem, da ga prezre in presliši.

Učenec je v šoli prvič postal član neke zajednice, ki je zelo širša kot domača družina. S tem pa so se razširili seveda tudi vplivi, ki posegajo v njegovo duševno življenje. Enega takih konfliktov smo ravnokar spoznali. Jih je pa brez konca in kraja in učitelji jih navadno vse premalo vpoštevajo. Človek je slika svojega miljeja. Kako in koliko vpliva na otroka okolica?

Poglejmo najprej same sebe. Kaj pa najbolj ovira samoodločevanje naše tkzv. svobodne volje? Sugestija mase, občega mnenja, predsodkov. Naše individualno, osebno hotenje, čutenje in mišljenje je več ali manj zasluženo. Velikokrat se niti ne zavemo, kako zelo vpliva na nas samoljubje, častihleplje, strah, ženiranje itd., kako zelo se n. pr. bojimo v posameznih slučajih, da bi »ljudje ne rekli česa«. »Ne pokaži ljudem, da si drugačen od njih... Komaj bodo spoznali, da nisi iz njih testa, pa te bodo kamenjali...«, pravi Cankar o križu na gori. In res jih je malo, ki bi si svoje prepričanje upali vedno in povsod jasno pokazati. »Ni vredno zamere« — je naša formula, ali pa — se potajimo iz oportunitete.

Otroku silno ugaja, da mu pritruje okolica. »Prej je bil priden, predno je začel hoditi v šolo, zdaj pa tak in tak« — slišimo damadan. Zakaj? Ker šola ne zna dovolj izrabiti teh šolskih vplivov zase. V razredu je vedno po par otrok, ki so nekaki voditelji ostalih: ti jim slede k vsemu, dobremu ali slabemu, posnemajo jih ali vsaj skušajo posnemati. Ne poznajo tu ne dobrega ne slabega. Zopet navajam Cankarja: »...V srcih nam je bil napisan vse drug in drugačen katekizem; bil je svet in strog... Tam so bili sami neodpušljivi in vnebovpijoči grehi, taki grehi ki jih ni poznal šolski katekizem... Ne bil bi nikakršen greh, če bi oklestil do zadnje mladike ves Majerjev vrt; ali bil bi vnebovpijoč greh, če bi zatožil tovariša, da je klestil. Fantje imajo svojo posebno pravico in postavo, nikjer zapisano, od nikogar zaukazano. Mislim, da jo je bil ustanovil za človeško dušo sam Bog in da so jo šele kasneje, v pohujšanih časih, izkvarili čemerni pisarji in farizeji...«

Res pa je, da gre to tovarištvo včasih tako daleč, da se dečki naravnost sramujejo svojih boljših čustev in hlinijo surovost ali razbrzdanoost, ki je v resnici in v njih. In slab vzgled ravnov tem času

lahko odloči usodo njihovega vsega življenja. Učitelj mora zdaj to silo, ki deluje zoper njega, preosmeriti, izrabiti zase. To se mu bo posrečilo le na ta način, da otrokom ta njihov čut za kolektivnost prizna, jim pusti, da si bodo — pod njegovim nadzorstvom seveda — sami skrbeli za svoj red in se obenem čutili zanj tudi odgovorne. Ko pa je enkrat spoznal značaj vsakega posameznika in obenem razmerje njegovo do skupnosti, potem mu ne bo težko, da najde in pridobi zase ravno one, ki imajo največji vpliv v razredu. Kakor hitro ima te voditelje na svoji strani, je pridobljeno vse, ker mu bo sledil sam od sebe ves razred. In te le besede sem si bil nekoč prepisal: »Čim trdnjša naj prej ali slej postane zajednica, tem bolj moramo posameznika očuvati, da ne postane orodje svojih tovarišev, brez lastne volje in samo odsev družabne sosesčine, temveč da bo kot samostojna sila posegal v socialno življenje.«

V šoli imamo nadalje še celo vrsto malenkosti, ki pa za vzgojo značaja niso malenkosti. Recimo — ravno malenkost. Majhen in malenkosten, to smo se navadili, da ne razločujemo več, da nam je isto. Pa ni. Naše življenje je n. pr. sestavljeno iz samih malenkosti; če pa te zase malenkostne majhne hipe seštejemo, dobimo vsoto, ki je velika in dragocena — naše življenje. To je razumela — namreč pomen malenkosti — že ljudska modrost v svojih pregovorih, brez vinarja in goldinarja, zrno do zrna, kamen do kamna itd. Zato treba, da navajamo otroka že od prvega hipa, da spoštuje te malenkosti, s tem ga učimo vestnosti, natančnosti in varčnosti. Ni filisterstvo, ni pedanterija, če n. pr. pri sanju strogo, odločno in dosledno zahtevam od učenca, da piše ravno med vrste in ne pod nje in ne nad nje. Vadim jih s tem morda ne tako zelo pisanja, kot velike zvestobe v malem, Luites pravi: »Največ so vredne one čednosti, ki se nanašajo na najbolj vsakdanje potrebe.«

Kaj pa je potem pedanterija? Pedanterija je oni, ki pazi, ali kakor rečemo, jaha na malenkosti zaradi te malenkosti, mogoče celo samo zato, da pokaže svojo oblast, ne pa, da bi hotel doseči veliko celoto.

Res — morda je recimo izpolnitev kake dolžnosti sama na sebi malo važna; važna pa je to, česar se otrok ob nji navadi, ali dolžnost izpolniti ali pa jo omalovažiti in zanemariti. Iz malega namreč raste veliko. Če ne popravljamo majhnih napak — pa ne mislim samo v zvezkih! — bomo morali velike, če sploh ne bo že prepozno.

Druga taka malenkost je navajanje k točnosti. Tudi o njej velja isto: kdor se ni točnosti navadil z mlada, ne bo točen nikdar. Ravnotako: kdor se že v šoli ni odvadil klepetanja, bo ostal klepetav vse življenje. Naprej: pohvala in graja. Treba je, da šola zbudi marljivost s tem, da zbudi tekmovanje; ne sme pa se izpreveči častihlepljivost v častihleplje. Pohvala za stvari, ki jih je učenec bil dolžan storiti, otopi ta čut. —

Previdnost v redovanju. Otrok silno občuti vsako storjeno mu krivico in bi izgubil zaupanje v učiteljevo pravičnost. Ta pa je bistvena sestavina njegovega ugleda. — Tudi razni surovi ali vsaj manjšini pridevki in smešnja otrokovih napak ne smejo v razred; v dotičnem, ki je prizadet, rodi odpor, v drugih pa nekolegijalnost in napačno mnenje, da so sami nekaj več. — Zapor po šoli. Je v svoji vzgojni vrednosti zelo problematičen in bi se kvečjemu smel uporabljati v to, da učenec nadomesti, kar je bil po svoji krivdi zamudil, ne pa za kazni. In brez strogega nadzorstva tudi ne.

Da bi podajal smernice, kako naj etično prepojimo učno snov, mi je okvir tega referata mnogo preozek. Saj niti treba ni; saj se vam prilika ponuja takorekoč sama — vedno, povsod. Samo — za Boga vas prosim, vzrite tiste »mične« povestice, ki tako lepo binglja od njih njihov moralični repek, da se nehote zmislim na Stritarjevo kravico prodano in na nek, iz njenega spola izvirajoč njen organ, vzrite tiste povestice za peč. Smatrajmo otroke za doraščajoče ljudi, dajmo jim življenja, takega kot je, ne pa tistega tako omledno sladkega papirja. Hvaležni so otroci; poskusite.

Pri koncu sem »šola skušaj«, pravi prof. Ozvald, »iz učenca napraviti človeka in pol. Od te vsote veljaj polovica znanju, a celota človeku.«

Da bomo živeli lepše kot danes. Na delo!

Žične modroce
vseh velikosti iz pobakrene žice v lesenem okvirju s križno ali najnovjšo z vzmetno oporo izdeluje tvornica žičnih modrocev in drugih žičnih pletenin.
P. n. učiteljstvu popust!
Matevž Rabič,
Javornik pri Jesenicah (Slovenija).

Stavnice za abecedarje (glej Fr. Fink „Posebno ukoslovje“) po 15 D.,
črke za šolske čitalnike, 250 komadov 25 Din, razpošilja založništvo „Fromove stavnice“, p. Pesnica pri Mariboru.

Pozor
glasbena društva in godbeniki!
Čelo,
starinski, strokovnjaški, renoviran, ugodno ocenjen po glasbeniku - umetniku, prodam za 2500 Din.
FROM, nadučitelj, Pesnica pri Mariboru.

УЧИТЕЛСКА ТИСКАРА

у Љубљани, Франчишканска улица 6
има своју властиту Творницу школских писанака свију врста и рисанке (цртанке) Израђује и писанке за округло писање. Захтевајте пенике и узорке писанака! На захтев израђује за веће нарудбе и посебне насловне странице.

Учитељска тискара прима нарудбе за тискање књига, брошура и тисканица свију врста у српском или хрватском језику — ћирилицом и латиницом.

Цене ниске! Радња солидна!

Изишла је у српско-хрватском језику књига:

„Историја Срба, Хрвата и Словенаца“.

Уџбеник за ученике народних школа. Одобрен одлуком госп. Министра Просвете О. Н. Бр. 45. 659.

Израдио: Јово П. Јовановић, шеф кабинета Министра Просвете.

Наручбе прима Учитељска тискара у Љубљани.

Уведите у своје школе само писанке Учитељске тискарне, захтевајте у трговинама (дућанима) само оне ствари, које произвађају наша сталешка господарска подухећа!

Школе имају 10% попуста — трговци по договору.

Наручбе прима:
УЧИТЕЛСКА ТИСКАРА, ЉУБЉАНА,
Франчишканска ул. 6.

Šolskim vodstvom, okrajnim šolskim svetom in drugim uradom, prosvetnim društvom i. t. d.
se priporoča za izvršbo in dobavo vseh vrst

štampilij,
društvenih znakov, pečatov, pečatnih znamk, datumov, numeratorjev in vseh v to stroko spadajočih predmetov.
Graverski zavod SITAR & SVETEK
LJUBLJANA, Sv. Petra cesta 13.

Школским водствима, среским школским већима те другим уредима, просветним друштвима и т. д.
препоруча се за израду и добаву свију врсти

ШТАМПИЈА,
друштвених знакова, печатника, печатних марака, датума, нумераторја те свију у ову струку спадајућих предмета.
Граверски завод СИТАР & СВЕТЕК
ЉУБЉАНА, Св. Петра цеста 13.

TOVARNA
TELOVADNEGA, ŠPORTNEGA, IGRALNEGA
IN GASILNEGA ORODJA
STANE VIDMAR
PRED ŠKOFIJO 19. LJUBLJANA Sv. PETRA CESTA 75.

Priporoča se:

HOTEL SLON

kavarna, restavracija in kopališče.

Hedžet - Koritnik.